

İRFAN'DAN

Tarih bizim için oldukça duygusal bir alandır. Geçmişe dair kişisel bilgiler, bizleri oldukça heyecanlandırır. Hâlbuki duygusallığın yer almaması gereken alanlardan biri tarih bilgisi olmalıdır. Tarih bilgisi, teknolojiye benzer. Her yeni belge ve buluntu ile kendini yeniler. Yapılan arkeolojik kazılar ve arşiv taramaları bildiklerimizin, bilmediklerimizin yanında bir damla olduğunu göstermektedir. Şehirler ile ilgili bilgilerimizi de bu anlamda ele almak gerekir. Kent tarihi, sadece gözde temalardan oluşmaz, bir o kadar önemli olan görmezden gelinen konulardır.

Sağlık konusu, şehir tarihlerinde ihmal edilen bir konudur. Sağlık, şehir tarihçiliğinde öne çıkan konulardan biri değildir. Hâlbuki antik dünyanın şifa verici bilgisi ve mekânları günümüz dünyasınca bilinmesi ve yararlanacak hususlarının tespiti apayrı bir öneme sahiptir. Birçok medeniyetin şifa pratikleri, kaplıcaları, kutsal banyoları, şifa verici pınarları gibi hususlar, bugün sağlık turizmi adı altında popülerleşmiştir. Arkeolojik değerlendirmelerden, Sümerlerin (M.Ö. 4000) sıcak su kaynaklarının etrafında sağlık tesisleri yaptıklarını biliyoruz. Tunç çağında (M.Ö.2000) ise insanların zengin mineral kaynaklarında banyo yaptıkları ve mineralli suları içtiklerine dair bulgular vardır. Çivi yazılı tabletler, papirüs bitkisinden elde edilen kâğıtlara kaydedilen ilaç reçeteleri, sağlık öğütlerinin verildiği, cerrahi tedavi ve işlemlerin anlatıldığı ve kırık-çıkık tedavilerinin ele alındığı papirüsler kayda değer tıbbi bilgiler içermektedir.

Tarih boyunca sağlık ile ilgili her ayrıntı, aynı zamanda “yaşam bilgisi” olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle sağlık ile ilgili her ayrıntı kayda geçirilmiştir. Sağlık alanında antik dünya uygarlıkları, Roma, Bizans, Emevi, Endülüs, Abbasi, Zengi, Eyyübi, Selçuklu ve Osmanlı pratikleri, modern tıbbın oluşmasına katkı sağlamıştır. Bu anlamda Şanlıurfa/Sultantepe çivi yazılı tabletlerindeki reçeteler ve hastalıklara dair bilgiler ve ritüeller Urfa'nın sağlık tarihi açısından önemini vurgulayan nadide belgelerdir. Antik, ilk ve ortaçağ'da Edessa ve Harran'da açılmış olan şifahane, tıp okulu, hastaneler ile Urfalı, Har-

ranlı, Suruç'lu ve Resül Ayn'lı ilim adamlarının yazmış olduğu eserler ilim ve tıbbın yayılmasına büyük katkılar sağlamıştır. Urfa sağlık tarihini, sağlıktaki gelişmeler bağlamında ele almak mevcut durumun anlaşılmasına da katkı sağlayacaktır.

Fas'ın Fez şehrinde 859'da kurulan Kayrevan Üniversitesi, batı tıbbını beslediği gibi İslam medeniyetinin de mümtaz bir ilim merkezi olmuştur. İslam dünyasında ilk gerçek hastane Bağdat'ta 8. Yüzyılda halife Harun Reşid tarafından kurulmuştur. Tıp alanında İslam medeniyetinin önemli farklılıklarından biri de hastane, mabet, kütüphane, ders salonları, çeşitli hastalıklar için bölünmüş koğuşlar, kadın ve erkeler için ayrı bölümlerle adeta bir sağlık külliyesi inşa etmişlerdir. İbn-i Sina, Er-Razi, el Cezeri, Sabit b. Kurra gibi isimler, dönemin bilinen hekimleridir. 1206'da inşa edilen Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi, Anadolu'nun ilk tıp fakültesi olarak kabul edebiliriz. 14.-17. Yüzyıla kadar Rönesans yalnızca sanat ve kültürün gelişim dönemi değildir. Aynı zamanda sağlık alanında da gelişmelerin sağlandığı bir dönemdir. 18.ve 19. Yüzyıllar ise verem gibi hastalıklara çare bulma çağıdır. Tıp alanında 20. Yüzyıl, teknolojinin tıpta kullanımı ve bilgi paylaşım, çağıdır.

Şehir ve İrfan dergimizin bu sayısında zevkle okuyacağınızı düşündüğümüz “Şehir ve Sağlık” dosyasını hazırladık. Kentimizin sağlık tarihini genel tıp tarihi bağlamında incelemeye çalıştık. Sağlık ile ilgili çalışmalar genelde ülkeler bazında ele alınmıştır. Şehir tarihlerinde sağlık en fazla bir bölüm olarak incelenir. Hâlbuki şehir sorunları çok boyutludur. Tarihsel süreçte kentimizin genel tıp tarihi veya sağlık alanındaki gelişmeleri ve sorunlarını incelemek aynı zamanda gelecek stratejilerinin geliştirilmesine de katkı sağlayacaktır.

Şehir ve İrfan dergisini çıkarırken, derginin şehir çalışmaları için yararlı bir buluşma noktası olmasını hedeflemiştik. 2016 yılının ilk sayısından itibaren göstermiş olduğunuz ilgiye teşekkür eder, Şehir ve İrfan Dergimizin “Şehir ve Sağlık” sayısını iyi okumalar dilekleriyle ilginize ve bilginize sunuyorum.

Editor